

Activitats per treballar el lèxic i la morfosintaxi

Títol: El primer pis (lectura)

Nivell: cicle mitjà d'educació primària

Tasques a realitzar per part dels alumnes: treballar el text, per tal d'assegurar-ne la comprensió, a partir de memoritzar estructures i paraules i utilitzar-les en contextos diferents.

Els continguts d'aquesta publicació estan subjectes a una llicència de Reconeixement-No comercial- Compartir 3.0 de Creative Commons. Se'n permet còpia, distribució i comunicació pública sense ús comercial, sempre que se'n citi l'autoria i la distribució de les possibles obres derivades es faci amb una llicència igual a la que regula l'obra original.

La llicència completa es pot consultar a:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/es/deed.ca>

Índex

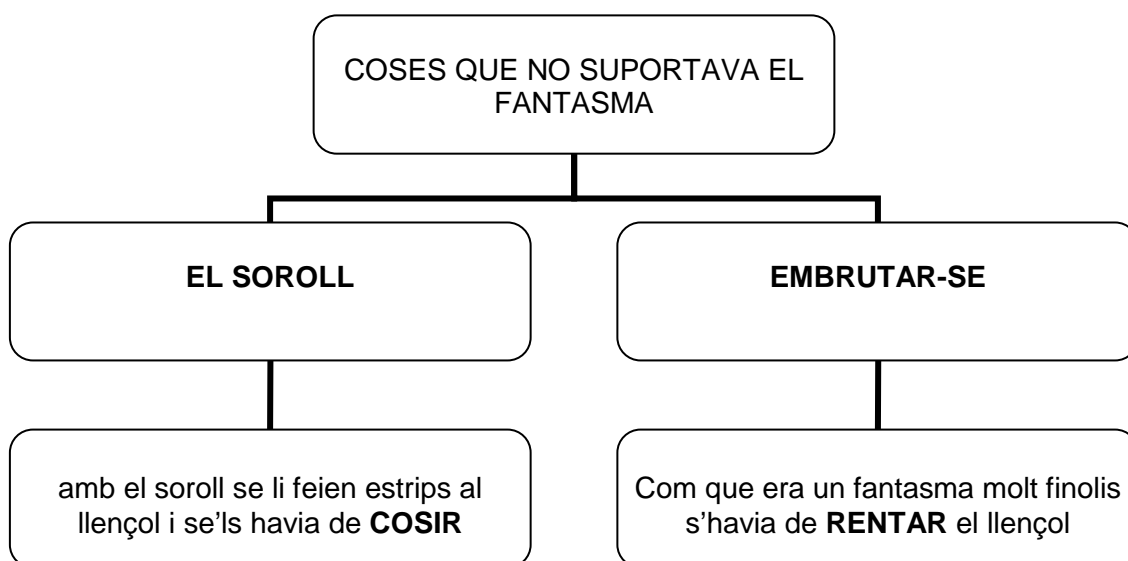
1. Activitat sobre la lectura: El primer pis	4
2. Orientacions didàctiques per treballar les estructures morfosintàctiques	7
3. Exemples d'activitats per fer amb les estructures morfosintàctiques.....	7
4. Orientacions didàctiques per treballar el lèxic	8
5. L'ensenyament del lèxic a la classe col·lectiva de lectura	8
6. Classes específiques de lèxic	9
7. Annex. Lectura.....	11

1. Activitat sobre la lectura: El primer pis

Treball en una aula de quart d'educació primària sobre ensenyament del component lingüístic (lèxic i estructures morfosintàctiques) a partir del context comunicatiu que ofereix la lectura: *Primer pis*¹

Seqüència didàctica:

1. La lectura ja estava treballada, per tant, el dia que s'ha realitzat l'activitat només se n'ha recordat l'argument. La lectura s'ha explicat entre tres alumnes.
2. S'ha posat èmfasi en dos dels aspectes que no suportava el fantasma. S'ha fet el següent esquema a la pissarra:

3. L'activitat consisteix en classificar lèxic que pertany a tres centres d'interès diferents:
  - a) Soroll/silenci
  - b) Cosir
  - c) Rentar
4. S'han fet 3 grups diferents. Cada grup havia de classificar una sèrie de paraules en les categories corresponents. Cada grup feia un centre d'interès diferent. Mentre feien l'activitat s'han comentat les paraules difícils i s'ha aclarit el significat dels mots que desconeixien. Si havien sortit a la lectura se'ls feia buscar el mot per veure si podien aclarir el significat.
5. Quan un grup acabava passava el material manipulable a un altre grup. D'aquesta manera tots els grups han treballat tots els centres d'interès.
6. Després els grups que no tenien al davant el centre d'interès, havien de recordar i dir el màxim de paraules per categories. Els membres del grup que les tenien anaven girant les paraules que deien la resta.

¹ El primer pis. ALIBÉS, MA DOLORS: *Pizzes fantàstiques d'en Moi Mozarel·la*. (Adaptació). Ed. Bruño. (Annex Pàg. 8).

7. El material utilitzat per fer l'activitat s'ha quedat a l'aula per tal de fer noves activitats que permetin l'adquisició del lèxic que s'ha treballat.

8. Treball d'estructures morfosintàctiques.

S'han repartit 3 frases. Una frase a cada grup.

- Si per mala sort li queia oli d'amanida, salsa de tomàquet, ou ferrat o nata, no tenia altra opció que rentar la taca ell mateix.
- Si algú llegia: llibres, revistes, diaris... no tenia altra solució que girar els fulls amb molta suavitat.
- Si l'estrip era gros i l'estona de sargir es feia llarga, no li quedava cap més remei que posar-se el xandall del nen de la casa.

S'ha observat quines coses tenien en comú:

- Comencen igual si...
- Tenen un tros que vol dir el mateix: no tenia altra opció, no tenia altra solució, no li quedava cap més remei

Per tant, l'esquema de l'estructura que es treballa és:

SI..... no tenia altra opció
 no tenia altra solució
 no li quedava cap més remei

9. Cada grup havia de pensar frases que seguissin aquesta estructura i que tingués relació amb el tema que han tractat abans amb el vocabulari.

Frases que s'han posat d'exemple:

- Si per culpa d'un soroll se li estripava el llençol, no li quedava cap més remei que posar-se el jersei de l'Alani i sargir l'estrip.
- Si l'Alani jugant al pati es feia un estrip als pantalons, la seva mare no tenia altre remei que cosir-li l'estrip o posar-li un pedaç.
- Si la mare de l'Alani s' adonava que no tenia sabonet per la roba fina, no tenia cap més remei que comprar-ne més.

10. Després els alumnes havien de pensar frases amb la mateixa estructura però que no tinguessin relació amb el contingut de la lectura.

• **Camps semàntics consensuats**

Camps semàntics que es poden treballar a partir de la lectura "El primer pis".
 En negreta el lèxic que surt a la lectura, la resta lèxic que es podria treballar.

COSIR		
OBJECTES QUE FAN FALTA PER COSIR	ACCIONS	COSES QUE S'HAN DE COSIR
La capsa dels fils Fil Una agulla de cosir Un didal Unes tisores Un rodet de fil Agulles de cap	Cosir Enfilar / desenfilar Fer un nus Sargir Apedaçar Escurçar Estrènyer	Un estrip Un forat Un descosit La vora Un botó Una butxaca Una cremallera

SERVEI D'IMMERSIÓ I ACOLLIMENT LINGÜÍSTICS- DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT

Peça de roba Màquina de cosir Tambor de brodar Gafets Betes Velcro Cremalleres Gomes Cinta mètrica Enfilador Ou de sargir	Embastar Fer bores Tallar Filar prim Posar fil a l'agulla Anar a filar estam	Un afegit Un trau
---	---	----------------------

RENTAR			
ACCIONS	PRODUCTES QUE NETEGEN	LLOCS ON ES POT RENTAR LA ROBA	COSES QUE S'HAN DE RENTAR
Rentar Mullar Netejar Embrutar Ensabonar Estendre Esbandir Eixugar Escòrrer Estovar Remullar Ensabonar Secar Plegar Planxar Endreçar Repassar Rentar Fer la bugada Estendre Fer safareig	Sabonet per a la roba fina Sabonet perfumat Sabó neutre Sabó per rentadora Llevataques Suavitant Detergent Blauet Llexiu Sabó de pastilla Sabó líquid Sabó en pols	La bugaderia El safareig La galleda El lavabo La rentadora El cosí El cubell	Un esquitx Una taca Un regalim La brutícia

SOROLL / SILENCI	
SOROLL	SILENCI
Cridar Timbre de la porta Timbre del telèfon Timbre del despertador Fer fressa Terrabastall Parlar Clàxon Engegar amb tota la veu Ressò Sorollós	Callar Parlar en veu baixa Caminar de puntetes Girar les pàgines amb molta suavitat Se li ha menjat la llengua el gat Fer gens de fressa Xiuxiuejar

2. Orientacions didàctiques per treballar les estructures morfosintàctiques

Seqüència didàctica

- Definir quines estructures morfosintàctiques són objecte de reflexió i sistematització.
  - a. Aquelles que són pròpies del català.
  - b. Aquelles que s'assemblen molt al castellà però difereixen en alguns aspectes.
- Presentar l'estructura morfosintàctica que es vol treballar dins d'un context. Una situació comunicativa (un conte, una cançó, una poesia, una lectura, una conversa...).
- Identificar- aïllar l'estructura morfosintàctica.
- Donar models-exemples de l'estructura per tal que els alumnes en puguin observar el seu funcionament.
- Exercitar l'estructura en exercicis concrets (orals o escrits)
- Fixar l'estructura. Memoritzar-ne un fragment. Deixar-lo escrit com a referent.
- Identificar estructures similars en altres textos
- Vetllar a exigir, recordar l'ús d'aquesta estructura en altres situacions.
- Potenciar la correcció personal i col·lectiva de l'estructura que s'ha treballat. Fer referència al context on ha aparegut.

3. Exemples d'activitats per fer amb les estructures morfosintàctiques

Objectius:

- Assegurar la comprensió de l'estructura que es treballa.
- Memoritzar l'estructura que s'ha seleccionat.
- Utilitzar l'estructura en contextos diferents.

Activitat A

1. **Donar per escrit una frase amb l'estructura que es vol treballar i fer-la canviar per l'equivalent més senzill o a l'inrevés.**

Exemples:

- En arribar va esmorzar
Quan va arribar va esmorzar
- Quan va entrar ho va sentir tot
En entrar ho va sentir tot

Activitat B

1. Cada alumne ha de dir només una paraula de la frase que es treballa (primer amb ajuda de la llengua escrita i després de memòria).
2. Jugar a la frase maleïda.
3. Silenciar cada cop una paraula.
4. La mestra pensa una situació on calgui dir l'estructura d'una manera repetitiva.

Activitat C

1. Pensar una frase on surti l'estructura que es treballa.
2. Identificar l'estructura en diverses frases que diu la mestra.
  - Per exemple: La píndola “ I no haurem de menjar...”
3. Els alumnes pensen situacions on es pot dir una frase determinada.
  - Per exemple: “Que no dius res?” Fan teatre.

4. Orientacions didàctiques per treballar el lèxic

1. Les paraules s'han d'ensenyar en grups semàntics o bé que estiguin relacionades entre elles.
2. De les paraules, se n'ha d'aprendre tant el significat com l'ús dins de contextos diferents.
3. Cada vegada s'ha d'ensenyar un nombre reduït de paraules.
4. S'ha de crear una actitud positiva, una bona disposició, per aprendre paraules noves.
5. Les paraules que s'introdueixen s'han de repassar, sinó s'obliden.
6. Per determinar quines paraules s'han d'ensenyar es tindran en compte dos criteris:
7. El vocabulari bàsic que orienta sobre quines paraules s'han de saber a les diferents edats.
8. Les paraules claus que apareixen en diferents contextos escolars (les diferents àrees, situacions de joc, sortides...).

5. L'ensenyament del lèxic a la classe col·lectiva de lectura

- Abans de llegir
- Durant la lectura
- Després de llegir

6. Classes específiques de lèxic

Activitats per fer amb el lèxic

Objectius

- Memoritzar paraules d'un camp semàntic: reforçar (repassar) i ampliar vocabulari.
- Assegurar l'ús de les paraules en contextos diferents (frases).
- Reflexionar sobre el significat de les paraules.

Descripció

Entre tots es busquen les paraules de la lectura que pertanyen al camp semàntic seleccionat i s'amplien amb les que ja sabem i amb les que proposa la mestra (programació). S'escriuen a la pissarra i es deixa un temps per memoritzar-les. Després es poden fer diverses activitats:

Activitat A

1. Esborrar-ne unes quantes i tractar d'endevinar quines s'han esborrat.
2. Afegir-ne unes quantes (del mateix camp semàntic o d'un altre) i tractar d'endevinar quines s'han afegit.
3. En un temps determinat els alumnes han de dir (escriure) el màxim nombre de paraules sense repetir, els altres han de comptar quantes paraules diferents han dit.
4. Els alumnes es posen en rotllana i han de dir paraules del mateix camp semàntic. S'han d'anar acumulant.
  - Per exemple: Fruites. El primer diu poma, el segon diu poma i pera, el tercer diu poma, pera i taronja ...
5. S'ha de tenir un dau. Es tira el dau i s'han de dir tantes paraules com marca el dau d'un mateix camp semàntic. Sense repetir les que ha dit el company. Els jugadors poden servir-se de la llengua escrita per no repetir-se.
6. Classificar paraules.
7. Seguir un ritme i anar dient paraules d'un mateix camp semàntic. Cada nen/nena és una paraula (semblant al Pare carbasser)

Activitat B

1. Escollir 3 paraules i fer una frase on hi surtin totes.
2. A cada alumne li toca una paraula i ha de pensar una frase on hi surti.
3. A partir d'una paraula pensar-ne d'altres que hi estiguin relacionades i fer frases.
  - Per exemple: llepar { gelat, lllaminadura, gos...} La nena llepa el gelat, el gos m'ha llepat la mà...Fer frases amb els diferents significats de les paraules.

Activitat C

1. Jugar a endevinar quina paraula s'ha pensat a partir de la definició/descripció que fan el propis alumnes. Es pot fer amb forma de joc.

SERVEI D'IMMERSIÓ I ACOLLIMENT LINGÜÍSTICS- DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT

2. La mestra o un alumne llegeix la definició d'una paraula i els alumnes han d'escriure o dir a quina paraula es refereix. (també es treballa la comprensió i es dóna model de com són les definicions).
3. Jugar al Dicciopinta. L'equip contrari ha d'endevinar les paraules a partir del dibuix.
4. Pensar i dir els diferents significats que pot tenir una paraula.
5. Utilitzar la mímica per representar el significat de la paraula.

7. Annex. Lectura

El primer pis

Al principi cap membre de la família Girivert no s'havia adonat de res. Ningú no sabia que un fantasma delicat i figaflor s'acabava d'instal·lar al primer pis d'aquella casa normal i corrent, d'aquest país corrent i normal.

Com qualsevol fantasma autèntic, el nouvingut es vestia amb un llençol; ara, això sí, en aquest cas amb una particularitat; el llençol era d'una seda molt fina, tan exageradament fina, que cada cop que algú esternudava se li feia un estrip. Naturalment que un fantasma tan finolis i primmirat no acceptaria pas d'anar pel món amb estrips. Ni pel món ni per casa. Només faltaria aquesta!

Així que un estrip al llençol li suposava una gran feinada. Se'l treia curosament, l'estenia bé sobre el respall d'una cadira i posava la directa per anar a buscar la capsa dels fils. Amb les ulleres cavalcant damunt del nas triava els fils més fins, el color més semblant a la seda i, és clar, també l'agulla, el didal i les tisores adients.

Si l'estrip era gros i l'estona de sargir es feia llarga, no li quedava cap més remei que posar-se el xandall del nen de la casa.

Perquè al primer pis hi vivia un nen, un nen que es deia Alani Girivert.

Al fantasma no li feia ni mica de gràcia això d'haver-se de posar el xandall de

l'Alani. Trobava que aquella peça pesava, rascava el seu finíssim clatell i feia una pudor insuportable.

I aquesta qüestió dels estrips al llençol era una de les moltes pegues que havia de suportar el fantasma, però n'hi havia d'altres. Per exemple: si algú obria massa una aixeta, segur que la meitat dels esquitxos anaven a parar a la seva panxa i, ja us ho deveu pensar, si ningú no es troba còmode amb la panxa esquitxada i regalimant, menys s'hi pot trobar un fantasma de les característiques que diem. El cert és que la mullena el feia sentir molt desgraciat i a punt de plorar, tot i que s'aguantava les llàgrimes tant com podia per no mullar-se encara més.

Una altra calamitat. Si per mala sort queia oli de l'amanida, salsa de tomàquet, ou ferrat o nata, anaven a espetegar gairebé sempre sobre el fantasma. I és clar: ell no podia pas resistir la més petita taca i ja me'l teniu despullant-se, i com que no hauria pas confiat el seu llençol de seda a cap bugaderia del barri, no tenia altra opció que rentar-lo ell mateix a mà, amb un sabonet per a roba fina.

Ja ho comentava la mare de l'Alani, que no podia entendre com, en dos dies, se li havia acabat el sabonet perfumat i neutre que guardava ben guardat a l'armari de les coses delicades.

A més, el fantasma agafava mal d'orella cada vegada que sentia cops de clàxon o sorolls semblants i es tornava negre cada cop que se n'anava el llum.

I els timbres, ui els timbres!

En una casa normal i corrent hi ha molts timbres per trucar: el de la porta, el del telèfon, el del despertador... A cada ring-ring el fantasma de sucre feia un salt.

Aquest era el panorama del primer pis, i el nen, l'Alani Girivert era l'únic de la família que coneixia perfectament la situació i s'adonava del fantasma i dels seus problemes.

No volia anunciar-ho així de cop i volta: "Ei!, escolteu tots, que tenim un fantasma a casa!" Que els grans estan per les seves coses, s'espanten per no res i es compliquen la vida cridant els bombers... Per això l'Alani no esternudava ni quan en tenia necessitat i, en tot cas, feia uns esternuts muts i cap a dintre.

Tampoc no feia cap més mena de soroll.

El canvi que havia fet l'Alani tothom el notava. Als grans ja els agradava, ja, aquest comportament tan civilitzat, i al principi el felicitaven i tot.

-Alani, t'estàs fent un home!

Però al cap de dos dies es mostraven sorpresos, admirats i nerviosos de debò.

Estaven molt preocupats i, a més, s'estaven acostumant a parlar en veu baixa i a caminar de puntetes, ja fos per seguir el bon exemple del seu nen o bé per no destorbar els seus silencis.

-No és normal que l'Alani estigui tan callat i quiet...

-No, no és normal.

Fins i tot el televisor, que funcionava tot el dia, ara el posaven amb el so tan baixet, tan baixet, que semblava que se li havia menjat la llengua el gat.

Si algú llegia: llibres, revistes, diaris... qualsevol cosa que tingués pàgines, les feia girar amb suavitat, com si estigués buscant una puça entre les formigues que formen les paraules.

I els exemples de silenci podrien durar tot el dia.

Aquest era el panorama i la situació al primer pis.

Fins que el divendres, cap al tard, tota la família era a casa disposada a passar el cap de setmana sense fer gens de fressa. El silenci era total. Llavors l'Alani va decidir que ja n'hi havia prou, que ja estava durant massa aquella història i va engegar amb tota la veu:

-No trobeu que tots plegats ens estem convertint en fantasmes?

-Fantasmes?

El gat va engegar un marramèu talment com si li haguessin trepitjat la cua. A tothom li va caure la forquilla o el ganivet. La senyora Girivert va fer un crit esgarrifós. Al senyor Girivert li va caure el got a terra i es va esmicolar en mil trossets.

El ressò de tants sorolls sorollosos va fer caure la prestatgeria on guardaven peces de ceràmica, cristall i ferro colat.

CRAIX!!! El terrabastall va ser llarg i ample.

El fantasma, més mort que viu i esgarrifat, amb el llençol fet un colador i el món perdut de vista va dir:

-Me'n vaig ara mateix d'aquesta casa de bojós!

I així va ser com va tornar la normalitat al primer pis d'aquella casa tan corrent.

*ALIBÉS, MA DOLORS: Pizzas fantàstiques d'en Moi Mozarel·la.
(Adaptació). Ed. Bruño.*